

Η πολυπλοκότητα στην παιδεία

Πώς οι μεταρρυθμιστικές ιδέες μπορούν να γίνουν πράξη

ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ ΒΛΑΧΟΥ | ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 06/05/2011 07:00 |

Η ηγεσία του υπουργείου Παιδείας δίνει πολλές φορές την εντύπωση ότι η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και το πέρασμα από το «Παλιό» στο «Νέο» σχολείο είναι μια σειρά από συνταγές, οδηγίες και εγκυκλίους. Τις στέλνει την άνοιξη και από τον Σεπτέμβριο ξεμπερδεύεις με την παπαγαλία και την απομνημόνευση και ξεκινάς τις «ερευνητικές εργασίες», τα λιγότερα μαθήματα και το «Νέο, πιο χαλαρό και δημιουργικό σχολείο». Δυστυχώς όμως η πραγματικότητα της σχολικής τάξης είναι πιο πολύπλοκη από τις γραπτές προτάσεις που επιθυμεί να εφαρμόσει το υπουργείο Παιδείας.

Το σχολείο δεν «οδηγείται» με εντολές και νόμους, αλλά είναι ένα πολυπαραμετρικό, μη γραμμικό σύστημα (για να χρησιμοποιήσουμε τη γλώσσα των μαθηματικών) με τουλάχιστον τέσσερις ανεξάρτητες (και σε μεγάλο βαθμό ανεξέλεγκτες) παραμέτρους: **1.** Την κοινωνία – που η πλειονότητα των μελών της, ένας Θεός ξέρει σήμερα τι πιστεύει για τον ρόλο του σχολείου και του δασκάλου. **2.** Τους μαθητές – που τους μάθαμε να τα ζητάνε όλα από τους άλλους και να πορεύονται στη ζωή με όσο το δυνατόν λιγότερη δουλειά, αφού μόνο οι «ηλίθιοι» δουλεύουν πολύ.

3. Τους εκπαιδευτικούς – που στην πλειονότητά τους κάτι άλλο ήθελαν να κάνουν στη ζωή τους, αλλά η σιγουριά του Δημοσίου τους έφερε στην εκπαίδευση, και τέλος, **4.** Τη στρατηγική και τους στόχους που θέτει η Πολιτεία, οι οποίοι κατά κανόνα αλλάζουν περίπου κάθε δύο ή τρία έτη.

Ακόμα και αν υποθέσουμε ότι οι «οδηγίες» και οι παραινήσεις του υπουργείου είναι αντικειμενικά σωστές και βασίζονται σε διεθνείς πρακτικές, αν οι άλλες τρεις παράμετροι στο σύστημα (κοινωνία, μαθητές, εκπαιδευτικοί) κατά κανόνα διαφωνούν (όλοι με όλους), ποιο άραγε θα είναι το αποτέλεσμα; Η γνώμη μου είναι ότι θα συμβεί αυτό που λέει ο Ζορζ Μπρασένς στο αλληγορικό τραγούδι του «Προσοχή στον γορίλλα» (στα ελληνικά το τραγούδησε ο Χρήστος Θηβαίος): «...οι γεροντοκόρες απέδειξαν πως άλλο οι ιδέες και άλλο η πράξη».

Μια έρευνα του υπουργείου στα σχολεία μας θα μας έδειχνε ότι οι τρεις συντελεστές του σχολείου, παρ' ότι διαμαρτύρονται διαρκώς, τα έχουν «βρει» με την παπαγαλία και την απομνημόνευση γιατί απαιτεί την ελάχιστη ενέργεια. Επίσης, θα έδειχνε ότι κάθε προσπάθεια «καινοτομίας ή μεταρρύθμισης από τα πάνω» θα τους «βρει απέναντι» όπως χαρακτηριστικά διαμηνύουν σε πολλούς τόνους μέσα από τους συνδικαλιστικούς τους φορείς. Το σχολείο (και η κοινωνία), με βάση πάλι τη γλώσσα των μαθηματικών και των πολύπλοκων μη γραμμικών συστημάτων, έχει βρει ένα ευσταθές σημείο ισορροπίας στη σημερινή κατάσταση. Οι διαπιστώσεις περισσεύουν τον τελευταίο καιρό, το ερώτημα είναι αν υπάρχουν και προτάσεις από τη μαθηματοποίηση του προβλήματος.

Τι λέει λοιπόν η θεωρία της πολυπλοκότητας για τα συστήματα που βρίσκονται σε

ευσταθή ισορροπία, μπορούν να «διαταραχτούν» επαρκώς από τον «ήρεμο παράδεισο» σε κάτι άλλο; Δύο πράγματα είναι σίγουρα:

1. Είναι αδύνατον να το κάνουν από μόνα τους χωρίς εξωτερική «διαταραχή».
2. Υπάρχουν φόβοι να εμπλακούν σε χαοτικές περιπλανήσεις μέχρι να βρουν νέα σημεία ισορροπίας. Δεν μεφοβίζει η χαοτική τροχιά του ελληνικού σχολείου μακριά από την αποκρουστική και επικίνδυνη σημερινή ευστάθεια. Με τρομάζει όμως η ιδέα ότι μπορεί να καταλήξουμε σε νέο σημείο ισορροπίας που είτε δεν θα είναι διαφορετικό από το σημερινό, είτε θα είναι σε ακόμα μεγαλύτερη απόσταση από τα διεθνή σήμερα πρότυπα και αναζητήσεις.

Η προτροπή μου στη σημερινή ηγεσία του υπουργείου, που καλά κάνει και θέλει την αλλαγή και την ανατροπή, είναι να μελετήσει βαθύτερα το πολυπαραμετρικό εκπαιδευτικό σύστημα που αναφέραμε. Η ανατροπή και η μεταρρύθμιση καλό θα είναι να αρχίσει τον Σεπτέμβριο, αλλά σε ένα μικρότερο πιλοτικό σύστημα από αντιπροσωπευτικά επιλεγμένα σχολεία (αυτός πρέπει να είναι ο ρόλος των «πειραματικών» σχολείων που φυσικά διαφέρουν ριζικά σε δομή και λειτουργία από τα «πρότυπα» σχολεία) ώστε να ελέγχουμε καλύτερα τη «χαοτική τροχιά» (controllingchaos) και να την οδηγήσουμε σε ανώτερο ποιοτικά σημείο ισορροπίας.

Μετά το νέο και δοκιμασμένο πιλοτικό σχέδιο που θα προκύψει μέσα στην τάξη, να ξεκινήσει στη συνέχεια η εφαρμογή του σε μεγάλη κλίμακα. Φυσικά για να γίνουν όλα αυτά θα χρειαστεί χρόνος, γιατί οι εκπαιδευτικές αλλαγές αργούν να φέρουν αποτελέσματα, άρα θα είναι απαραίτητη η διακομματική συναίνεση (τα αυτονόητα ήταν πάντα στη χώρα μας τα δυσκολότερα προβλήματα). Διαφορετικά... «Ο αφέντης ούρλιαξε προσοχή του γορίλλα του 'χει σαλέψει / δεν έχει δει ποτέ τουμαϊμού γι' αυτό μπορείνα τα μπερδέψει / απ' τους παρόντες τότε ο καθείς σπεύδει τα νώτα του να προφυλάξει...».

Η ανατροπή και η μεταρρύθμιση καλό θα είναι να αρχίσουν τον Σεπτέμβριο, αλλά σε ένα μικρότερο πιλοτικό σύστημα από αντιπροσωπευτικά επιλεγμένα σχολεία ώστε να ελέγχουμε καλύτερα τη «χαοτική τροχιά» και να την οδηγήσουμε σε ανώτερο ποιοτικά σημείο ισορροπίας
ο Λουκάς Βλάχος είναι καθηγητής στο Τμήμα Φυσικής του ΑΠΘ